

Forskere og eksperter: Vi risikerer en nedsmeltning af det samfund, vi kender

Vi må indstille os på en kaskade af kriser, der afløser og forstærker hinanden. Kun de færreste har forstået, hvilke fundamentale forandringer af samfundet det kræver.

Netværk af samfundsforskere

COP27 blev endnu en markant understregning af den afgørende rolle, de enkelte lande og virksomhederne skal spille for at løse klimakrisen. Det kan ingen COP-proces gøre. Derfor knyttes for store forventninger til COP-møderne. De kan opstille mål og rammer, men ikke udfylde dem.

Problemerne med at løse selv den opgave blev desværre også demonstreret på det netop overståede møde i Egypten. Så meget desto større ansvar påhviler der nationer og virksomheder – et ansvar, der hastigt øges i takt med, at klimaet fortsætter med at sætte nye rekorder. Derfor kan COP27 også opfattes som et markant budskab til Danmark og danske virksomheder.

I dette indlæg uddrages nogle af vores hovedpunkter fra rapporten 'Fra klimakrise til klimahandling', der er udarbejdet af Navigating 360 i samarbejde med Lederne. Formålet er at beskrive dels den klimavirkelighed,

der nu tegner sig, dels hvilke typer overvejelser såvel politikere som virksomheder nødvendigvis må gøre sig.

Vi har hidtil fokuseret meget på 1,5-2 graders temperaturstigninger og risikoen for de 3 grader. Men i realiteten ved vi meget lidt om, hvilke temperaturstigninger der indtræffer hvornår. Til gengæld kender vi effekten af de nuværende 1,1 grader.

For blot ti år siden forudså vi ikke de ekstreme vejr-situationer og den udbredte tørke, som blot 1,1 °C allerede medfører. Vi har haft en meget ringe forståelse for små temperaturstigningers store betydning og kan allerede have sat processer i gang, som får enorme konsekvenser. Risikoen er, at vi vil opleve en nedsmeltning af det samfund, vi kender. Vi har allerede med de nuværende hede-bølger set voldsomme konsekvenser. Oversvømmelserne i Pakistan er et skræmmende eksempel på, hvilke ekstreme situationer vi måske skal tilpasse os de kommende år.

”I stedet for kun at fokusere på at påvirke klimaforandringerne, skal vi i fremtiden interessere os mere for behovet for fundamentale ændringer af de systemer, vores samfund baseres på”

Vi kan ikke med sikkerhed vide, om det ender sådan, men må forholde os til risikoen. Selv om det er svært at planlægge efter så usikre udfordringer, er det langt værre at møde dem uforberedte.

Ud fra de seneste analyser er sandsynligheden for de dokumenterede konsekvenser så velbeskrevne, at det er uansvarligt over for vores børn og kommende generationer ikke at handle nu – hurtigt og ambitiøst. Vi må erkende, at vi har bragt os selv i en eksistentiel krise og må opgive ideen om, at vi skal løse én krise ad gangen. Den eksistentielle krise er nemlig summen af flere kriser, og de accelererer i takt med, at vi hele tiden ændrer fokus og behandler symptomer frem for årsager.

I stedet for kun at fokusere på at påvirke klimaforandringerne, skal vi i fremtiden interessere os mere for behovet for fundamentale ændringer af de systemer, vores samfund baseres på. Vi har i virkeligheden lavet en samfundsstruktur ud fra en forestilling om stabilitet – en struktur, der handlede om at fordele ressourcer i et stabilt samfund.

I stedet må vi indstille os på en kaskade af kriser, der afløser og forstærker hinanden. Kun de færreste har forstået, hvilke fundamentale forandringer af samfundet det kræver – også for Danmark.

Den opgave har vi alle et ansvar for at løse – politikere, erhvervsfolk, investorer, fonde, forskere og forbrugere. Det gælder især velstillede lande som Danmark. Vores forbrug og forståelse af, hvad det gode liv er, skal nytænkes og ændres. Derfor er det farligt at fastholde en forestilling om, at vi kan løse klimakrisen uden substantielle samfunds- og adfærdsændringer.

I en verden med et mere ustabilt klima og miljø kan det blive nødvendigt med en mere omfattende statslig regulering og en række nye afgifter. Vi har behov for en omkalfatring af måden, vi beskatter forbruget og produktionen på, og må give markante belønninger til dem, der trækker i den rigtige retning – og det modsatte, hvis man ikke gør.

Hvis ikke politikere og virksomheder lykkes med den opgave, kan vi forudse en enorm polarisering i samfundet, fordi antisystemiske kræfter altid retter opmærksomheden samme sted hen som det politiske system. Det er derfor lige nu, at den grundlæggende forståelse skal etableres i befolkningen, frem for at vente, til staten tvinges til at gøre brug af hårdhændede metoder.

At bekæmpe klimaforandringerne vil udfordre de træge politiske systemer og kræve et opgør med den nulfejlskultur, der præger forvaltninger og administrationer, og som kan medføre, at beslutningsprocesserne sander til.

”Hvis vi ikke formår at løse opgaven, samtidigt med at vi holder ufravigeligt fast i åbenhed, demokrati og retsstaten, vil det udløse en dyb tillidskrise”

Det er fint at sætte mål for Nordsøolien, planlægge energiøer og havvind på 150 GW, holde Østersø-topmøde og investere i Power-to-X. Men ét er at sætte sig mål, ét andet at opfylde dem. Her bliver der behov for helt at nytænke de politiske og administrative beslutningsprocesser omkring klimakrisen.

I den forbindelse kan der hentes inspiration fra coronaepidemien, hvor en national operativ stab omfattende ministerier og myndigheder, repræsentanter for erhvervslivet og pensionerede eksperter med specielle erfaringer koordinerede de mange forskellige aktiviteter. Det samme fokus på synergi, transparens og partnerskab på tværs af sektorer er der behov for i bestræbelserne på at løse en så kompleks og mangeartet krise som klimaforandringerne. Hvis vi ikke formår at løse opgaven, samtidigt med at vi holder ufravigeligt fast i åbenhed, demokrati og retsstaten, vil det udløse en dyb tillidskrise.

Virksomhederne og deres ledere har en tilsvarende central rolle og et stort medansvar for at håndtere klimakrisen. Lederne skal indstille sig på en udstrakt lovgivning før eller siden.

Enhver virksomhed må aflæse de nye vilkår og beslutte, hvordan den passer ind i en ny verden. Hvis ikke virksomhederne fanger det lynhurtigt, er der kun tilbage at regulere dem. Rådet til ledere er derfor at arbejde på drastisk at reducere virksomhedens aftryk på natur og biodiversitet og finde ud af, hvad klimakrisen og adgangen til naturens råstoffer kommer til at betyde for virksomheden, og hvilke brud i globale forsyningskæder der skal håndteres. Det kan afgøre overlevelsesmulighederne.

Klimakrisen er i realiteten en ledelseskriser. Det er især svigtende lederskab – globalt, nationalt og privat – der bærer skylden for den accelererende klimakrise. Hvis Danmark har ambitioner om at være klimakampens rollemodel, skal Danmark demonstrere et lederskab, der viser, hvor langt og hvor hurtigt man kan nå, hvis danske politiske og private ledere i samarbejde med civilsamfundet har mod og vilje til at gå foran i den transformation, som især de rige lande er forpligtede til at gennemføre.

Det bliver definerende for Danmarks internationale position de kommende årtier og bør være et helt centralt punkt i en kommende regerings udspil.

Følgende står bag indlægget:

Sebastian Mernild, professor, SDU; Katherine Richardson, professor, KU; Kristian Lauta, prorektor og professor, KU; Michael Bang Petersen, professor, AU; Peter Birch Sørensen, professor, KU; Karen Lund Petersen, professor, Stavangers Universitet; Mickey Gjerris, lektor, KU; Rebecca Adler-Nissen, professor, KU; Connie Hedegaard, formand, Concito; Erik Rasmussen, stifter af forskernetværket Navigating 360. Forskerne er tilknyttet Navigating 360, der har som formål at spille forskernes viden ind i løsningen af aktuelle samfundsproblemer.